

**Masă rotundă
pentru comemorarea
a 67 de ani
de la pogromul
din București**

Antisemitismul și antidemocratismul mișcării legionare

Pentru a marca cei 67 de ani de la sângerosul pogrom legionar din București (21-24 ianuarie 1941) - în continuarea comemorării organizată la Templul Coral de F.C.E.R. și C.E.B., incluzând prestigioasa rememorare a dr. *Lya Benjamin*, Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România (C.S.I.E.R.), a organizat, împreună cu Departamentul pentru cultură, artă și știință al F.C.E.R., sub îndrumarea dr. ing. *José Blum*, o masă rotundă, cu tema „Antisemitismul și antidemocratismul mișcării legionare”. Noua formă de manifestare s-a dorit a fi o discuție liberă, cu atragerea unui număr mare de participanți, evrei și neevrei, interesați în abordarea diferitelor fațete ale acestui eveniment tragic atât pentru istoria evreilor, cât și a României. Au onorat cu prezența conducerea F.C.E.R., C.E.B., atașatul cultural al Ambasadei Statului Israel, *Jonathan Rosenzweig*, Rabinul *Șlomo Sorin Rosen*, reprezentantul Rabinatului, conducerea și colaboratorii C.S.I.E.R., membrii comunității, numeroase personalități românești, reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe, profesori universitari, directorul general și directorul general adjuncți ai Institutului pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, profesori și elevi ai Liceului „Lauder-Reut”. Moderatorii manifestării au fost dr. *Aurel Vainer*, președintele F.C.E.R., și prof. *Liviu Rotman*, directorul C.S.I.E.R.

Deschizând lucrările simpozionului, președintele F.C.E.R., deputat dr. *Aurel Vainer*, a arătat că după comemorarea organizată pe 4 ianuarie, la Templul Coral, la inițiativa vicepreședintelui Federației, ing. *Paul Schwartz*, și a prof. univ. *M. Botescu*, s-a decis ca evenimentele din ianuarie 1941 și implicațiile lor să fie dezbătute în cadrul unei mese rotunde, cu o largă deschidere către societatea civilă românească. După ce a prezentat pe scurt istoricul și momentele cele mai tragice ale pogromului, președintele F.C.E.R. a arătat că pogromul din ianuarie 1941 este „o pată neagră în istoria

**Rebeliunea
din ianuarie
1941
a fost
înroșită
și cu mult
sânge
evreiesc**

poporului român, înroșită și cu mult sânge evreiesc” - acțiune planuită dinainte de conducătorii mișcării legionare, cu participarea legionarilor, poliției, organelor de securitate, angajaților Ministerului de Interne, care aveau în frunte un ministru legionar, dar și a unei părți a locuitorilor din București. Vorbitorul a cerut participanților la masa rotundă să încerce să elucideze și să prezinte cauzele, desfășurarea, consecințele și semnificația Pogromului din București.

Prof. *Liviu Rotman* a arătat că Centrul a avut în vedere de multă vreme o dezbateră pe această temă, cu o deschidere către societatea românească, fără să se limiteze la trecut, ci cu analiza situației actuale din România, în ce măsură evreimea mai este amenințată și dacă se manifestă sau nu în această direcție solidaritatea democrației românești. Luând cuvântul, av. *Constantin Vișinescu*, președinte de onoare al Asociației de Prietenie România-Israel, a vorbit în calitate de martor al acestor evenimente. El a zugrăvit o imagine generală a situației politice din Europa în care s-a impus dominația fascistă și nazistă, scoțând în evidență suferințele evreilor români care doreau să rămână cetățeni ai țării în care trăiau. Domnia-sa a arătat că acțiunile criminale ale legionarilor nu s-au îndreptat numai împotriva evreilor, printre victimele lor numărându-se cunoscuți oameni politici români. În completare, prof. *Liviu Rotman* a arătat că ascensiunea mișcării legionare s-a datorat slăbiciunilor justiției, ale statului de drept și a demonstrat fragilitatea edificului democratic din România.

Prof. univ. *George Voicu* a făcut o succintă prezentare a istoriei mișcării legionare. Pentru a o caracteriza, el a preluat termenul de „urfasism”, „fascism primordial”, folosit de Umberto Eco, acesta putând fi aplicat pentru prima etapă a mișcării legionare. Prof. Voicu a vorbit despre rolul unor intelectuali români tineri care au încercat să impregneze un anumit intelectualism acestei mișcări. Pătrunderea intelectualilor a fost însoțită și de încercarea de a adjuca antisemitismul secolului al XIX-lea reprezentat de B.P. Hașdeu, M. Eminescu, Vasile Conta, I. Slavici. În concluzie, vorbitorul a arătat că legionarismul românesc a avut trei caracteristici: urfasismul, încercarea de valorificare a antisemitismului intelectual și ideologizarea în spiritul „modern”, datorată unor personalități ca Nae Ionescu.

General *Mihai Ionescu*, directorul Institutului „Elie Wiesel”, a vorbit despre necesitatea conservării memoriei acestor evenimente tragice. El a reluat o idee a dnei Hava Haas, fiica rabinului Guttman, scăpat ca prin minune din măcelul de la Jilava, dar ai cărui doi fii au fost omorâți acolo, și a propus ridicarea unui monument în pădurea Jilava. De asemenea, a menționat un model german, sugerat de Sara Golan, care lucrează la Ambasada Israelului din Berlin, și anume plasarea unor inscripții sub formă de cărămizi din metal în locurile unde au murit victimele pogromului din București sau unde au trăit evrei. Ideea a fost susținută și de președintele F.C.E.R., care a promis că, în calitate de deputat, va face un demers la guvern și la Primăria Capitalei.

Președintele C.E.B., prof. ing. *Osy Lazăr*, a amintit că problema

rememorării victimelor pogromului i-a preocupat și pe Șef Rabinul dr. Moses Rosen (z.l.) și pe rabinul Guttman (z.l.). Domnia-sa a opinat ca, în locul monumentului, să se achiziționeze o porțiune de pădure și să se planteze 120 de copaci, inscripționați cu numele victimelor. De asemenea, a cerut ca lucrările scoase de Editura Hasefer despre pogrom să fie răspândite în rândul celor care nu cunosc ce s-a întâmplat, mai ales tineretului, și a propus studierea legăturilor dintre mișcarea legionară și organizația străjerilor.

Abordându-se în context și participarea unor preoți ortodocși în mișcarea legionară, părintele *Emilian Cornișescu* a condamnat moral toate acțiunile care se îndreaptă împotriva drepturilor omului și a subliniat

importanța acțiunilor ecumenice. Prof. *Liviu Rotman*, referindu-se la rolul Bisericii Ortodoxe în construirea unei societăți democratice, a atras atenția că aceasta s-a apropiat de mișcarea legionară și a folosit simbolurile ei, de aceea, ar fi necesară o distanțare de perioada respectivă. De altfel, ea nu este o problemă a evreilor, ci a istoriei românilor.

Gina Pană, doctorandă în iudaistică, a prezentat pe larg implicarea Bisericii Ortodoxe și a preoților în mișcarea legionară, inclusiv faptul că în mânăstiri au fost găsite depozite de arme și că unii preoți au participat direct în pogrom. Vorbitorul a arătat că nu există nici până azi o poziție oficială a Bisericii Ortodoxe față de mișcarea legionară sau față de mișcările de dreapta de astăzi care, la rândul lor, folosesc simboluri religioase („Noua Dreaptă”). Biserica Ortodoxă trebuie să se implice în dialogul care vizează elucidarea tuturor acestor aspecte, a spus domnia-sa.

Dr. *Mariana Valeria Stoica*, președintele Asociației de Prietenie România-Israel, a subliniat importanța și necesitatea ca tinerii să cunoască toate aceste aspecte ale istoriei, să li se explice ceea ce s-a întâmplat atunci, pentru a risipi unele idei preluate acum și de „Noua Dreaptă”, de pildă afirmațiile lui Horia Sima, care i-a acuzat pe conducătorii evrei de pogrom. Trebuie urmărită și evoluția societății românești actuale și luate măsuri pentru a evita repetarea evenimentelor tragice ale istoriei.

În calitate de martor, dr. *Liviu Beris*, vicepreședintele Asociației Evreilor Români Supraviețuitori ai Holocaustului, a evocat momentele dramatice prin care a trecut, ca potențial condamnat la moarte și deportat în Transnistria. El a atras atenția asupra situației actuale din România când proliferază literatura legionară, articolele negaționiste, precum și asupra slăbiciunii justiției care nu aplică legislația privind sancționarea xenofobiei, rasismului și

aici trebuie făcută diferența între instituția ca atare și membrii ei. Ideologia legionară nu s-a stins nici în perioada comunistă, când numeroși legionari au fost primiți în partid, a mai arătat vorbitorul. *Liviu Rotman* a ținut să precizeze că legătura dintre legionarism și comunism nu este un fenomen contra naturii, ambele fiind de tip totalitarist și periculoase pentru democrație.

Prof. univ. *Vasile Morar* a vorbit despre reacția studenților la cursul său „Violența în istorie”, în care este abordată și problema Holocaustului, mulți dintre tineri întrebându-se cum a fost posibil așa ceva. Din păcate, studenții au prejudecăți și sunt multe continuități în rău acum, preluate din perioada interbelică, a remarcat vorbitorul.

Prof. *Mircea Ghiordunescu*, fost consul general la Milano, a subliniat două idei: din experiența familiei sale, și-a dat seama că pogromul de la București a fost dinainte pregătit. Referindu-se la prezent, vorbitorul a amintit situația cu care se confruntă românii din Italia - discriminarea. Acum românii ar trebui să conștientizeze ce înseamnă discriminarea față de alții, dar, din păcate, reacțiile nu au fost cele așteptate, dimpotrivă, au existat manifestări de rasism și anti-europenism. Domnia-sa a mulțumit F.C.E.R. pentru reacția promptă față de fenomenele ce s-au manifestat în Italia împotriva românilor și încercările de aplanare a acestui conflict.

**Reacții ferme
împotriva
încercărilor
de reactivare
și legitimare
a ideologiei
legionare**

Dr. *Alexandru Florian*, director adjuncți al Institutului „Elie Wiesel”, și-a manifestat regretul față de indiferența societății civile legate de problemele evreilor, concret ale pogromului de la București, o componentă a istoriei României. El a subliniat necesitatea completării „istoriei mici” cu noi elemente, de pildă rolul martorilor pasivi și al călăilor, responsabilitățile la nivel mediu și inferior, rolul bisericii și al prelaților, al legionarilor în inițierea Holocaustului românesc, faptul că nici Antonescu nu a fost străin de pogromul legionar din București, dovadă poziția lui de neintervenție în acțiunile antievreiești. Vorbitorul a menționat apariția lucrării „Cum a fost posibil”, de istoricii *Lya Benjamin* și *Anca Ciuci*, inițiativă comună a Institutului său și a Centrului de Istorie, destinată tinerilor, în care se dau explicații concrete despre pogromul de la București și despre alte aspecte legate de istoria evreilor. Cu ajutorul Fondului Interculturalitate al Ministerului Culturii, Institutul și F.C.E.R. ar trebui să realizeze un proiect comun pentru rescrierea textelor de pe monumentele evreiești, în care să se menționeze explicit răspunderile. *Alexandru Florian* a relevat, de asemenea, clivajul de memorie la intelectualitatea din România unde există două categorii: cei care recunosc Holocaustul din România și cei care-l uită - majoritatea societății românești - și a

atras atenția asupra tendinței elitei intelectuale de a reactiva cultura de dreapta și de extremă dreapta interbelică. Vorbitorul a cerut o acțiune fermă împotriva inițiativei parlamentare ce vizează reabilitarea tuturor celor care au luptat împotriva comunismului, ceea ce va însemna reabilitarea legionarilor. Toate aceste manifestări reprezintă amenințări directe la adresa democrației. În context, *Liviu Rotman* a menționat că există o încercare permanentă de legitimare a mișcării și ideologiei legionare, ceea ce reprezintă un mare pericol pentru democrație.

Despre fragilitatea democrației românești a vorbit și ing. *Paul Schwartz*, vicepreședintele F.C.E.R., care a arătat că momentele comemorative sunt un bun prilej și pentru a atrage atenția asupra fenomenelor antidemocratice, antisemite și antiisraeliene ce se manifestă în societatea românească. Și domnia-sa a deplâns incapacitatea justiției de a aplica legile foarte bune care sancționează astfel de manifestări.

Etnosociolog dr. *Hary Kuller* a subliniat, la rândul său, necesitatea de a dialoga cu tinerii și de a le da răspunsuri corecte la întrebările puse de ei legate de istoria evreilor. El a pus în discuție și atitudinea evreilor ca oameni de cultură față de intelectualii care au avut un rol în mișcarea legionară și a propus prezentarea fiecărui caz în parte, abordarea acestora cu distanțarea și obiectivitatea necesare.

În încheierea dezbaterilor, dr. *Aurel Vainer* a apreciat manifestarea ca „o reușită a celor care au gândit-o, au realizat-o și organizat-o”, exprimându-și părerea de rău față de numărul mic de neevrei care au participat. Domnia-sa a venit cu mai multe sugestii pentru acțiuni viitoare, printre care un simpozion având ca temă „Dreptii între Popoare din România”. Deși anul trecut s-au înregistrat mai puține incidente antisemite, F.C.E.R. continuă, și cu sprijinul unor organizații evreiești internaționale, lupta consecventă împotriva manifestărilor antisemite, a arătat el.

EVA GALAMBOS

antisemitismului. Dr. *Aurel Vainer* a ținut să menționeze că slăbiciunile actualei justiții nu se referă numai la cazul evreilor, ci la întreaga societate românească.

Dr. *Lya Benjamin* a făcut o legătură între antisemitismul și antidemocratismul mișcării legionare. Ea a punctat principalele particularități ale antisemitismului legionar: exonenții mișcării au formulat sintagma iudeo-bolșevismului, preluată din Germania, dar folosită pentru prima dată de Zelea Codreanu; s-a promovat un „antisemitism de mântuire”, respectiv, dincolo de motivații economice și sociale, o încercare de spiritualizare a antisemitismului, un exemplu în acest fel fiind cele spuse de liderul legionar Vasile Morar: „Ne deranjează că evreii au pătruns în corpul nostru; sunt un alt corp”, de aici demonizarea evreilor și necesitatea de a se elibera de „satana iudaic”. Cea de a treia particularitate a fost ostilitatea față de democrație, care, potrivit ideologilor legionari, „a permis transformarea a milioane de jidani în cetățeni români”, concluzia fiind că „democrația a subminat unitatea neamului și s-a pus în slujba marii finanțe internaționale jidovești”.

Av. *Iulian Sorin* a încercat să explice diferența dintre Zelea Codreanu și Horia Sima; primul - un conducător cu carismă care a atras intelectualitatea; Sima, în schimb, a fost preferatul germanilor, care l-au folosit ca un mijloc de șantaj împotriva lui Antonescu. În ceea ce privește rolul Bisericii Ortodoxe în mișcarea legionară,